

УДК 336.743:339.74+339.7.012

СВІТОВА ВАЛЮТНА СИСТЕМА У ПОШУКАХ ІНВАРІАНТІВ ГЛОБАЛЬНОЇ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ

Луцишин З. О.

Доктор економічних наук, професор кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Кравчук Н. Я.

Кандидат економічних наук, доцент, докторант кафедри міжнародних фінансів Тернопільського національного економічного університету.

Анотація. *Нинішній розвиток світової системи потребує комплексного переосмислення і постулатів, і механізмів функціонування світової валютної системи. В епоху, коли, сучасна реальність переконливо доводить, що порядок денний економіки виробництва товарів значною мірою вичерпано, формується новий генотип економічного розвитку, підґрунтя нової парадигми подальшого розвитку економіки, ревізуються підходи моделювання економічного розвитку світового господарства як такі, що не можуть сповна врахувати людську складову, політику, поведінку та психологію індивіда (Р. Лукас, Р. Раджан) – власне ноостичність економіки – питання відстоювання геополітичних інтересів та їх фінансової складової, зокрема валютної, виходять на перше місце. Головним об'єктом державного втручання в економічні процеси стає сфера грошових відносин, де кейнсіанську концепцію «керованих грошей» трансформовано у постулат, за яким гроші трактуються як визначальна ланка ринкової системи, а не лише як важливий чинник розвитку економіки. При цьому валютний механізм стає все більш дієвішими у реалізації поставленої мети щодо глобальної фінансової стабільності.*

Ключова проблема реформування світової валютної системи полягає не в тому валюта якої країни стане резервною, а в тому, які саме критерії (фундаментальні фактори) використовуватимуться у якості економічного інваріанта своєчасного врегулювання дисбалансів у світовій валютній системі.

Ключові слова: *світова валютна система; глобальна фінансова нестабільність; валютні інваріанти; геофінансова сфера; валютні асиметрії та дисбаланси; геостратегічні вектори; реформування світової валютної системи, світова фінансова архітектура.*

Постановка проблеми. Валютний фактор набув настільки важливого значення і настільки швидко впливає на національні економіки окремих країн і на стан світу в цілому, що його віднесли до рангу стратегічних, поряд з тими проблемами, які можуть суттєво змінити світ чи навіть дезорганізувати всю систему світогосподарських зв'язків. Його роль давно вийшла за рамки обслуговування зовнішньоторгових операцій і процеси, що відбуваються у валютній сфері лише несуттєво залежать від стану міждержавного обміну, формуючись під впливом великої кількості економічних і політичних факторів – як міжнародного так і суто внутрішнього характеру.

Сама валютна сфера набула безпрецедентну силу з точки зору можливості впливати на розвиток міжнародних відносин. Обороти світового валютного ринку зріс у декілька разів. У 1980 році він перевищував обсяг світової торгівлі у 10 разів, на початку 1990-х – в 60 разів. Його денний оборот збільшився з 20-30 млрд. дол. у 1973 р., до 60 млрд. дол.

у 1983 р. і досягнув 1,3 трлн. дол. у 1995р. [1, с. 26, 27], а у 2013 р. близько 4,5 трлн. дол. Чистий обсяг ліквідних банківських кредитних зобов'язань, тобто валова сума банківських депозитів за кордоном за мінусом взаємних повторних депозитів, збільшився з 265 млрд. дол. у 1975 р. до 4,2 трлн. дол. в 1995 р. Обсяг коштів, залучених із світового фінансового ринку за 1992-1995 рр. сукупно склав 6,0 трлн. дол., збільшившись за ці роки з 0,6 трлн. дол. до 1,3 трлн. дол. в рік. Масштаби операцій світового фінансового ринку зараз сягають більше 1,5 трлн. дол. в день.

Мета статті – проаналізувати тенденції функціонування світової валютної системи, виокремити основні віхи її розвитку, роль і значення у продукуванні асиметрій та дисбалансів у геофінансовому просторі та окреслити можливі шляхи реформування світової валютної системи у контексті вибору інваріантів глобальної фінансової стабільності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Основоположні принципи, на базі яких повинна будуватися сучасна валютно-фінансова політика держави, були висунуті і обґрунтовані низкою видатних авторів, таких як: Ф. Маклуб, Дж. Е. Мід, Р. А. Манделл, Дж. М. Флемінг, Р. Дорнбуш, П. де Грауве, Х. Девахтер, Г. Дж. Альмекіндерс, Т. Пароа-Шіоппа, Ф. Саккоманні, Р. В. Кенен та ін.

Останнім часом з'явилася низка публікацій вчених-економістів, у яких зосереджується увага на питаннях реформування сучасної світової валютної системи [2; 3; 4; 5; 6; 7; 8]. Більшість експертів переконані, що саме глобальна фінансова криза, яка охопила весь світ з другої половини 2008 року, діагностувала недоліки діючої світової валютної системи, інваріантом якої є валюта, що одночасно виконує роль і національної і має неофіційний статус міжнародної резервної.

Скептики [9; 10], спираючись на авторитетні джерела, пишуть про підрив довіри світового співтовариства до США і до долара, як резервної валюти через: перманентне пасивне сальдо поточного платіжного балансу, яке щоразу покривається за допомогою «кредитних статей», шляхом ввезення позичкового капіталу з-за кордону; дефіцитну бюджетну політику США, яка веде до збільшення державного боргу країни; і на кінець, через негативно-налаштовану поведінку «решти світу» до егоїстичної політики США [10, с. 25]. Їх опоненти висловлюють далекоглядні й безальтернативні прогнози про те, що сучасний світ базується на доларовому стандарті і, з огляду на геополітичний статус і конкурентні переваги США, він буде базуватися на ньому й надалі. Правда є й більш реалістичні прогнози, згідно яких сучасну світову валютну систему так чи інакше очікує поетапне перетворення, а сьогодні можна вести мову лише про проміжні рішення [7].

Ключовим вектором даного дослідження є систематизація геостратегічних векторів щодо реформування світової валютної системи та аналіз можливих сценаріїв формування її майбутньої архітектури.

Основні результати дослідження. Питання розвитку валютної системи водночас є і простим і складним. На перший погляд – досить просте запитання, і відповідь до болю банальна, академічна – «валютна система пройшла чотири етапи розвитку від 1867 р., – Паризької до 1976 р. – Ямайської конференції», але водночас це й досить складне запитання. На користь неоднозначності свідчить той факт, що минуло уже 150 років монетарних експериментів, а світ так і досі не знає, як організувати глобальну фінансову стабільність.

З розвитком економічних відносин між народами важливого значення набуває функція світових грошей, тобто засобу міжнародних розрахунків, перенесення вартості з однієї країни в іншу, загальної, визнаної у всьому світі матеріалізації багатства. Фактично з появою цієї функції грошей можна датувати становлення і формування світової валютно-фінансової системи – прототипу сучасної. При розширеному тлумаченні початок тієї

епохи відносять до XVIII ст., або ж на крайній випадок, до 1816-1821 рр., коли у Великобританії було відновлено розмін банкнот на золото (після наполеонівських воєн). Однак, в інших потужних країнах срібло ще залишалося основою грошової системи поряд із золотом і навіть самостійно. Юридично перша світова валютна система була оформлена міждержавною угодою на одній, доволі маловідомій конференції у Парижі в 1867 році.

Розпочалася епоха золотого стандарту. Однак, поряд з повним золотим стандартом можливі, й історично існували його варіанти із збереженням лише частини характеристик. Проблема золотих грошей і основаної на них валютної системи, і ми можемо вже спокійно і з впевненістю сказати світової валютної системи, неодноразово ставала предметом жвавих політичних дискусій і наукових суперечок. Так було в 10-х роках XIX ст. в Англії, коли в дискусії брали участь відомі економісти епохи на чолі з Д. Рікардо, в 40-х роках в період суперечок між «банківською» та «грошовою» школами. В США в 90-х роках XIX ст. ця проблема була актуальним питанням політичного життя і займала важливе місце у боротьбі на президентських виборах 1896 року. В 1897 році в Росії за ініціативою міністра фінансів С. Ю. Вітте було проведено грошову реформу і введено повний золотий стандарт, що також було пов'язано із жвавими дискусіями.

Проіснувала така повна, і на перший погляд розвинена система, до 1914 року, однак США зберегли золотий стандарт, а Англія, Франція та інші країни встановили його у врізаних формах після Першої світової війни. Система золотого стандарту мала істотні обмеження, які, в свою чергу, спричинили заміну після Першої світової війни золотого стандарту – золотодевизним. Ні перша, ні друга конференції не дали бажаних результатів, хоча в рішеннях Генуезької конференції було зроблено спробу встановити юридично впорядковане багатостороннє міжнародне фінансове співробітництво на основі золотомонетного (золотодевизного стандарту). Рішення конференцій, особливо Генуезької, тим не менше є величезним кроком на шляху створення основ багатостороннього міжнародного регулювання економічних відносин.

Поступальний розвиток грошей від шкіри і мушель до золота дивним чином поєднується із зворотною тенденцією – від золота до дешевих замінників (ерзаців). Однак, це дивно лише на перший погляд. Здається, що закони грошового обігу з введенням грошей-знаків стають з ніг на голову. Металеві гроші могли бути в обігу тому, що мали вартість, яка визначалася затратами праці на їх виробництво. Гроші-знаки навпаки отримують «вартість» (купівельну спроможність) тому, що перебувають в обігу. У табл. 1 в загальній формі показано еволюцію структури грошового обігу в основних країн за півтора століття.

Таблиця 1.
Структура грошової маси в США, Великобританії і Франції (в %)

	1815	1872	1913	1970	1980
Золото	33	28	10	0	0
Срібло	34	13	3	0	0
Банкноти і розмінна монета	26	32	19	26	25
Поточні рахунки в банках	6	27	68	74	75
Всього	100	100	100	100	100

Розраховано на основі: Triffin R. The Evolution of the International Monetary System: Historical Reappraisal and Future Perspectives Princeton, 1964; International Financial Statistics, 1975, Dec. 1982, Jan.

До Першої світової війни жоден серйозний економіст не міг навіть у думках допустити сумнів щодо добротності золотого стандарту. Він видавався вінцем цивілізації,

вищим економічним досягненням, символом порядку і свободи. Тим самим, можна сказати, що відбулося наближення до створення практично єдиної міжнародної валюти. Майже впродовж півстоліття аж до 1914 р. золото використовувалось для залишкової заборгованості у міжнародних розрахунках і таким чином служило стабілізатором світової валютної системи. Спроби повернутися до такого механізму у міжвоєнний період, коли дестабілізація валютної сфери і міжнародних розрахунків призвела до вибуху протекціонізму і згорання міжнародної торгівлі, виявилися безуспішними.

Лише в 1944 р. вдалося сконструювати новий механізм валютної стабілізації – так звану Бреттон-Вудську систему. Період Бреттон-Вудської системи можна вважати періодом становлення та формування архітектури світової валютно-фінансової системи із притаманними їй інституціями (створення міжнародних фінансових інституцій МВФ, МБРР, а згодом ГАТТ). Протрималася така система лише чверть століття. Сам хід подій в економічному житті країн вимагав заміни Бреттон-Вудсу новою системою функціонування, незважаючи на те, що цей етап дозволив досить м'яко перейти до системи так званих нерозмінних кредитних грошей. Контури такої валютної системи були визначені на нараді представників країн членів МВФ у Кінгстоні на Ямайці в січні 1976 року – період Ямайської валютної конференції. Важливим фактором у розвитку міжнародної валютної системи в 70-х роках ХХ ст. був вимушений перехід від твердих валютних паритетів до плаваючих курсів – постійних і значних коливань, які відбувалися на ринку обмінних співвідношень між валютами.

Віками вважалося, що у сфері золота і валют повинна панувати стабільність. Тепер ненормальність стала нормою, нестійкість – єдиним стійким явищем. Систему було відмінено і на тлі принципової зміни сутності грошей розпочався період нерозмінних кредитних грошей, гнучких валютних курсів. Настала епоха вільного плавання валют і пошуку нових методів стабілізації їх курсів. Ямайську модель міжнародної валютно-фінансової архітектури називають, і справедливо, «несистемною», оскільки в ній практично відсутній дієвий механізм регулювання валютних режимів та чітка система валютних курсів.

Світова валютна система пройшла великий шлях за тисячоліття історії людства, але без сумніву сьогодні в ній відбуваються значні, і раніше немислимі, зміни. Дві головних зміни визначають нові риси світової валютної системи:

а) гроші цілковито відділені тепер від будь-якого матеріального носія;

б) потужні інформаційні та телекомунікаційні технології дозволили об'єднати грошові системи різних країн в єдину глобальну фінансову систему, яка не визнає кордонів.

Розкриваючи вектори реструктуризації світової валютної системи доцільно акцентувати увагу на таких проблемних питаннях:

1) чи можна очікувати найближчим часом дієвих рішень з реформування валютної системи?

2) наскільки обґрунтованими є ідеї щодо повернення до принципів «Бреттон-Вудса II»?

3) як вирішити проблему інваріанту світових грошей? І чи потрібні світові гроші як відокремлена грошова одиниця взагалі?

4) чи можливе реформування світової валютної системи у напрямку її регіоналізації і формування валютних блоків?

5) який режим валютних курсів є більш адекватним у світовій економіці зі значними платіжними дисбалансами? Як вирішити проблему спекулятивного капіталу, пов'язану з валютними флуктуаціями?

Аналіз трансформаційних процесів у світовій економіці та світовій валютній системі в контексті глобального розвитку свідчить про те, що вони відбуваються когерентно у певній логічній послідовності (немов по спіралі – кінцева фаза одного етапу завжди виступала у якості відправної точки для наступного), а основним їх напрямом в еволюційній ретроспективі було перманентне удосконалення логіко-історичної схеми розвитку форм обміну, еволюція вартості з урахуванням інтернаціоналізації економічних відносин й генези грошей як форми прояву інтернаціоналізованої вартості в міжнародному обміні.

Аналізуючи еволюцію світової валютної системи в контексті основних етапів генези грошей, доводиться визнати, що основу подальшої логіки її розвитку формуватиме ідея мультивалютних відносин. Уже зараз, незважаючи на те, що долар США відіграє роль основної валюти міжнародних трансакцій, валютні розрахунки між центральними та транснаціональними банками (Continuous Linked Settlements) здійснюються у сімнадцятих валютах, через банківську установу (CLS International Bank), створену за законодавством США з правом обслуговування міжнародних операцій лише нерезидентів [7]. Кількість цих валют поступово змінюється. Разом з тим помітною є ще одна тенденція. Йдеться про п'ятисторонню «Генеральну угоду про спільний порядок відкриття кредитних ліній у національних валютах БРІКС», підписану на саміті країн БРІКС 29 березня 2012 року в Делі. Ці події розкривають потенціал «нових гравітаційних центрів» і засвідчують перехід до принципів мультивалютності у розвитку гео економічного простору. Відповідно, світова валютна система має реструктуризуватися шляхом вдосконалення механізмів існуючої Ямайської системи, що базується на принципах мультивалютних відносин.

Відкритим залишається не менш важливе питання – чи потрібні в умовах мультивалютних відносин світові гроші, як відокремлена грошова одиниця? Останнім часом, у контексті реформування світової валютної системи і врегулювання проблеми глобальних дисбалансів у світовій економіці, висловлюються офіційні позиції (зокрема, Росії та Китаю) щодо «створення наднаціональної резервної валюти», емісія якої має здійснюватися міжнародними фінансовими інститутами. У ролі наднаціональної («суперрезервної») валюти може виступати СПЗ – «спеціальні права запозичення», як розрахункова одиниця в рамках МВФ. Але для цього при формуванні курсу СПЗ необхідно відмовитися від домінуючої ролі долара США, який складає 41,9% в кошику валют, на основі яких формується курс СПЗ і загалом диверсифікувати кошик валют. Проте ця пропозиція не відповідає існуючим реаліям, оскільки резервною може бути лише та валюта, яка задіяна в реальних трансакціях і виконує функцію платіжного інструментарію.

Відповідно, щоб умовно-розрахункова одиниця МВФ – СПЗ запрацювала як інваріант світової валютної системи і «наднаціональна» («суперрезервна») валюта, потрібна, щонайменше, її трансформація із вузькоспеціалізованого засобу розрахунку між урядами і міжнародними організаціями у «широко використовуваний інструмент платежів у міжнародній торгівлі і фінансових трансакціях» [10], а загалом – глибока інституційна реформа світової валютної системи на принципах «міжнародної справедливості й толерантності», «демонтажу політичного та економічного гегемонізму».

Відкритою залишається проблема світових грошей в умовах мультивалютних відносин. Передусім зазначимо, що після «дефолту» американського долара в 1971 році, дефакто вже майже 30 років не існує офіційно визнаних світових грошей. У сучасній світовій валютній системі функцію «світових грошей» (у розумінні статусу резервної) може взяти на себе будь-яка національна грошова одиниця – все залежить від довіри до неї і її стабільності. Поки що в світі домінують чотири валюти, що репрезентують «старі гравітаційні центри» і мають неофіційний статус інваріанту резервних: долар США, євро,

меншою мірою англійський фунт стерлінгів і японська єна. Саме на базі цих чотирьох валют формується курс СПЗ; у них здійснюється більше 80% розрахунків у міжнародній торгівлі, номінується близько 95% офіційних резервів і світових фінансових активів (рис. 1).

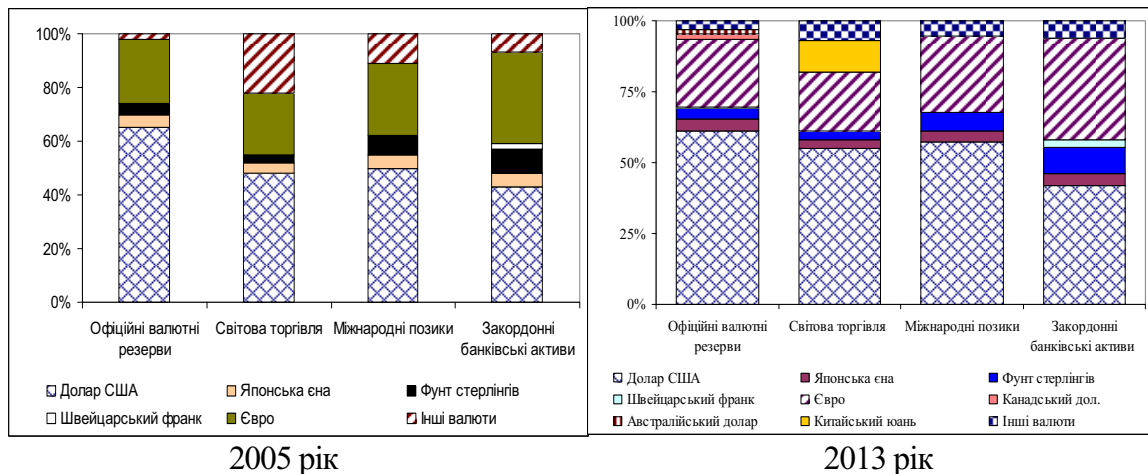

Рис. 1. Частка національних валют у світовій торгівлі, офіційних резервах, міжнародних запозиченнях і закордонних банківських активах.

Джерело: 2005 рік за [11, с. 16]; 2013 рік – розраховано автором.

Асиметричне глобальне лідерство у валютній сфері – один із ключових факторів збереження геоекономічних і геополітичних позицій «старих гравітаційних центрів» у глобальному економічному і фінансовому просторі, що дозволяє їм замикати на собі основні глобальні потоки капіталу. Так, зокрема, США упродовж уже багатьох років активно використовують статус долара як ключової резервної валюти для фінансування хронічного дефіциту свого платіжного балансу, розміщуючи серед іноземних інвесторів доларові боргові зобов'язання. У такий спосіб постійно зростаючий зовнішній борг США, створює значні загрози для глобальної фінансової стабільності, а надто для стабільності економік тих держав, які широко застосовують долар як для обслуговування зовнішньоекономічних операцій, так і у внутрішніх фінансових транзакціях. Таким чином, американські борги – це проблема не тільки США, а й усіх суб'єктів геоекономічного простору, що ще більшою мірою актуалізує питання формування поліцентричної світової валютної системи.

Проблема демонтажу політичного та економічного гегемонізму у сфері валютних відносин, реформування інституційної архітектури геофінансового простору на принципах паритетності й справедливості – ключова тенденція XXI століття. У цьому контексті динамічне зростання національних економік «нових гравітаційних центрів» глобального і регіонального масштабу створює передумови для розширення їхньої присутності у геофінансовому просторі – збільшення питомої частки у світових фінансових активах і обсягах імпорту інвестицій. Проте поки що роль «нових гравітаційних центрів» у світовій валютній системі залишається незначною. Як правило, інтернаціоналізація валют «нових гравітаційних центрів» стримується багатьма факторами і, зокрема: валютними обмеженнями; недостатнім рівнем розвитку їх внутрішніх фінансових ринків (в т. ч. валютних); високим рівнем інфляції, які в сукупності підбивають довіру до національної валюти як у резидентів, так і в нерезидентів. Хоча треба зазначити, що останнім часом у більшості країн ці бар'єри значною мірою послаблені, а це створює передумови для активнішого просування їх валют до статусу резервних.

Для отримання статусу резервної валюти, країна, що емітує цю валюту має відповідати за (Ф. Бергстеном) п'яти критеріям (інваріантам), що характеризують її економічний потенціал: розмір та структура економіки; масштаби зовнішньої торгівлі і стан платіжного балансу; ємність внутрішнього фінансового ринку капіталів і стан міжнародної ліквідності; внутрішня стабільність валюти (цінова стабільність); форми застосування валютного контролю. За даними критеріями найбільший потенціал у перетворенні на нову резервну валюту, здатну успішно конкурувати з існуючими, має китайський юань. Про це свідчать такі аргументи:

- по-перше, масштабність економіки Китаю;
- по-друге, масштабні зовнішньоторговельні зв'язки країни;
- по-третє, сильний платіжний баланс і висока курсова стабільність юаня;
- по-четверте, відносно низький рівень інфляції, що забезпечує стійку купівельну спроможність юаня;
- по-п'яте, достатньо високий рівень ємності внутрішнього фінансового ринку; пошосте, накопичені найбільші у світі міжнародні резерви¹.

Водночас варто звернути увагу на основні форми застосування валютного контролю, що стримують становлення юаня як світової резервної валюти і міжнародної розрахункової одиниці: обмежена конвертованість юаня; жорстке регулювання конверсійних операцій з юанем. Таким чином, валютні обмеження дозволяють підтримувати курс юаня на необхідному рівні й забезпечувати стабільне функціонування внутрішнього валютно-фінансового ринку, але разом з тим, створюють перешкоди на шляху становлення юаня як світової резервної валюти. Щоправда, останнім часом органи влади Китаю вдаються до поступових кроків щодо інтернаціоналізації юаня і, зокрема: починаючи з 2004 року дозволено проводити з юанем окремі операції поточного і капітального характеру на території Гонконгу; застосовуються також заходи щодо активного залучення юаня в обслуговування прикордонної торгівлі з Росією та Японією; важливим кроком до становлення юаня як міжнародної розрахункової одиниці стало підписання Народним банком Китаю угоди про валютний своп з центральними банками окремих країн (в т. ч. Аргентини, Білорусі, Індонезії, Малайзії, Республіки Корея, Гонконгу), які передбачають обмін юаня на національні валюти контрагентів із проведенням через встановлений час зворотних конверсійних операцій.

Серед інших «нових гравітаційних центрів» глобального масштабу, національні валюти яких можуть у перспективі претендувати на міжнародне визнання експерти називають Індію з її динамічною економікою (4 місце за реальним ВВП і має достатньо розвинутий фінансовий сектор) та Бразилію (9 місце за обсягом ВВП). Останнім часом багато аналітиків і експертів у контексті вибору інваріантів глобальної фінансової стабільності акцентують увагу на неминучій регіоналізації світової валютної системи. На перший погляд такого роду перетворення найбільшою мірою відповідають логічній послідовності й загальним принципам гетерогенізації глобально-центричної економіки на сучасному етапі глобального розвитку: від послаблення домінуючої ролі долара США – через поступове зміцнення регіональних валют і створення кошика резервних валют на базі євро, юаня та інших – до створення єдиної світової резервної валюти нового типу, не прив'язаної до будь-якої національної валюти.

У цьому контексті країни з «нових гравітаційних центрів» розглядають можливі вектори зміцнення своїх позицій у гео економічному просторі і світовій валютній системі

¹ Обсяг яких лише за 2009 рік збільшився на 23,3% і до початку 2010 року перевищив 2,4 трлн. дол. США; за 2012 рік міжнародні резерви зросли ще на 37,5%, досягнувши позначки у 3,3 трлн. дол. США.

через створення ними наднаціональних валют у рамках міждержавних об'єднань регіонального чи іншого характеру. Сучасна глобальна криза лише підсилила помітний інтерес у світі до ідеї запровадження колективних валют². Фундаментальне протиріччя світової валютної системи полягає у намаганні зберегти ієрархічну цілісність світової економіки на основі глобального лідерства і системної підпорядкованості усіх держав резервному центру за умов руйнування вертикально-ієрархічних і лінійно детермінованих систем. Також має місце загострення протиріч між новими і старими гравітаційними центрами щодо зміцнення позицій нових гравітаційних центрів у гео економічному просторі і світовій валютній системі. Це протиріччя стало визначальною детермінантою продукування асиметрій і дисбалансів не лише у світовій валютній системі, а й у гео економічному просторі загалом

Разом з тим, проблема вибору режиму валютного курсу залишається предметом перманентного дискурсу серед економістів і політичних діячів. І це природно, адже кожен із альтернативних режимів має свої сильні та слабкі риси. Причому як апологети гнучких курсів, так і прихильники фіксованих курсів мають свої вагомі аргументи «за» і «проти», які важко або зовсім неможливо довести чи спростувати. Так, скажімо, валютні спекуляції можуть відіграти як стабілізуючу, так і деструктивну роль; фіксовані курси валют можуть сприяти стабільній міжнародній торгівлі, але так само впливають і плаваючі курси, підтримуючи конкурентоспроможність країни на міжнародному рівні. Щодо економічної політики, то вона може бути більш або менш стабільною саме за режиму фіксованого валютного курсу. Проте можливість здійснення незалежної монетарної політики гарантує саме режим плаваючих валютних курсів.

Підсумовуючи вищезазначене, можемо виділити щонайменше п'ять альтернативних варіантів реформування світової валютної системи, що останнім часом активно дискутуються у наукових колах:

по-перше, повернення до золотовалютного стандарту;

по-друге, формування мультивалютних відносин з одночасним створенням єдиної світової резервної валюти – свого роду інваріанту, у якості якого найчастіше розглядають СПЗ;

по-третє, регіоналізація світової валютної системи, яка базуватиметься на регіональних валютах і регіональних емісійних центрах;

по-четверте, перехід до мультивалютної системи на основі великої кількості резервних валют;

по-п'яте, тимчасове збереження моновалютної системи на базі долара США.

Усі ці зміни мають не стільки інституційний, скільки концептуальний характер, який визначає загальні підходи до валютної політики. Жодна із зазначених тенденцій, взята окремо, не зможе привести до кардинального оздоровлення валютної сфери. Незважаючи

² Найактивніше така ініціатива набула розвитку в Перській затоці, де чотири країни – Саудівська Аравія, Бахрейн, Кувейт і Катар, – які входять у Раду співробітництва арабських держав Перської затоки, навесні 2009 року підписали угоду про єдину валюту. Питання валютної інтеграції неодноразово піднімалися в країнах Південно-Східної Азії в рамках регіонального блоку АСЕАН, а також в Латинській Америці. Зокрема, в квітні 2009 року країнами – учасницями Боліваріанської ініціативи (ALBA), що об'єднує Венесуелу, Кубу, Болівію та інші держави Центральної і Південної Америки, було прийнято рішення про введення з 2010 року умовної одиниці для взаєморозрахунків – «сукре». Спочатку вона мала б обертатися у формі віртуальної валюти, а в майбутньому – стати повноцінною валютою. Окрім цього, наміри про створення в майбутньому єдиної валюти були задекларовані в травні 2009 року в ході саміту Південноамериканського союзу націй (УНАСУР) – найбільшої групи латиноамериканських країн, що об'єднує країни МЕРКОСУР, Чилі, Гаяну і Суринам.

на розширення кола сурогатних світових грошей, що використовуються у вигляді національних резервних валют у поєднанні з вдосконаленням адаптивних механізмів міжкраїнних платіжно-розрахункових взаємовідносин поки що ще дозволяє міжнародній валютній системі, хоч і не безпроблемно, виконувати свої основні функції.

Висновки. Підсумовуючи проведений комплексний аналіз, констатуємо – глобальна макроекономічна стабільність базується на стабільності світової валютної сфери, її системності, а не коливній рівновазі. Ключова проблема реформування світової валютної системи полягає не в тому валюта якої країни стане резервною, а в тому, які саме критерії (фундаментальні фактори) використовуватимуться у якості економічного інваріанта своєчасного врегулювання дисбалансів у світовій валютній системі. Допоки такого інваріанту не існує, а глобальним лідером посткризового світу залишаються США, то пропозиції щодо створення нової резервної валюти, яка могла б стати альтернативою американському долару, мають виключно теоретичне значення.

Список використаної літератури

1. Портной М. А. Тенденции развития мирового рынка капиталов и адаптационные возможности России // США: Экономика, политика, идеология, 1997. – № 1. – С. 20-32.
2. Вожжов А. Про причини створення регіональних резервних валют і зміни у світовій валютній системі / А. П. Вожжов // Фінанси України. – 2009. – № 3. – С. 56-65.
3. Красавина Л. Тенденции и перспективы реформы мировой валютной системы / Л. Н. Красавина // Век глобализации. – 2011. – № 1 (7). – С. 29-43. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.intelros.ru/pdf/Week%20globalizastii/2011_1\(7\)/029-043.pdf](http://www.intelros.ru/pdf/Week%20globalizastii/2011_1(7)/029-043.pdf).
4. Піфаретті Н. Реорганізація міжнародної валютної системи: уроки з Плану Кейнса / Надя Ф. Піфаретті // Банки та банківські системи країн світу, том 4. – № 1, 2009. – С. 46-54.
5. Смыслов Д. Доллар на рубеже веков / Д. В. Смыслов // Мировая экономика и международные отношения. – 2005. – № 6. – С. 14-21.
6. Шаров О. Глобалізація валютної системи / Олександр Шаров // Журнал європейської економіки. – Том 6 (№ 4). – Грудень 2007. – С. 432-454.
7. Шаров О. Глобалізація валютної системи / Олександр Шаров // Журнал європейської економіки. – Том 7 (№1). – 2008. – С. 76-93.
8. Швайка М. А. До питання про шляхи подолання світової фінансової кризи, запровадження світової резервної валюти і організації для управління нею міжнародного банку / М. А. Швайка // Вісник економічної науки України. – 2011. – № 1. – С. 192-200.
9. Барсегян А. Г. Перспективы реформирования мировой валютной системы / А. Г. Барсегян // Ученые записки Таврического национального университета имени В. И. Вернадского. Серия «Экономика и управление». Том 24 (63). – 2011. – № 1. – С. 20-27.
10. Габайдулин П., Соколова Ю. Анализ проектов реформирования мировой валютной системы / П. Г. Габайдулин, Ю. О. Соколова // Вестник Омского университета. Серия «Экономика». – 2009. – № 3. – С. 25-30.
11. Петров М., Плисецкий Д. Трансформация глобальных финансов / Максим Петров, Дмитрий Плисецкий // Мировая экономика и международные отношения. – 2010. – № 7. – С. 3-22.
12. Total reserves (includes gold, current US\$). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://data.worldbank.org/indicator/FI.RES.TOTL.CD>.

13. Kravchuk N. Geostrategische Divergenzmatrix der globalen Entwicklung / N. Kravchuk // Die Welt in Theorie und Praxis. – Berlin, 2013. – Oktober-Dezember. – S. 34-51.

THE WORLD MONETARY SYSTEM IN SEARCH OF INVARIANTS GLOBAL FINANCIAL STABILITY

Lutsyshyn Z. O.

Doctor of Sciences (ec.), Professor Department of World Economy and International Economic Relations Institute of International Relations Kyiv National Taras Shevchenko University.

Kravchuk N. Ya.

PhD in Economics, associated professor, PhD student of the Department of International Finance at Ternopil National Economic University.

Abstract. *The current development of world-system requires a comprehensive rethinking of the principles and mechanisms of functioning of the world monetary system. In an era when modern reality proves that the agenda of the economy production of goods has largely been exhausted, a new genotype of economic development based on a new paradigm of economic development, the approaches of modelling the economic development of the world economy are being recognised as such that may not fully take into account the human element, policy, behaviour, and psychology of the individual (R. Lucas, R. Radian) – actually nooeconomy is a matter of upholding geopolitical interests and their financial component, in particular foreign exchange, all that becomes of primary significance. The main object of state intervention in economic processes becomes a sphere of monetary relations, where the Keynesian concept of «managed money» is transformed into a postulate, in which money is treated not only as an important factor of economic development but as the most important component of the market system,. This exchange mechanism is becoming more effective in the implementation of the objectives for global financial stability.*

The key problem of reforming the world monetary system is not the currency that will be the backup of the country, but what criteria (fundamental factors) will be used as an economic invariant timely settlement of imbalances in the world currency system.

Key words: *world monetary system; global financial instability; currency invariants; geo-financial sphere; monetary asymmetries and imbalances; geostrategic vectors; reforming the world monetary system, the international financial architecture.*

Referances

1. Portnoi M.A. Tendentsii razvitiia mirovogo rynka kapitalov I adaptatsionnye vozmozhnosti Rossii // SShA: Ekonomika, politika, ideologiya, 1997. – № 1. – С. 20-32.
2. Vozhzhov A. Pro prychny stvorennia regionalnykh valut i zminy u svitoviy valutniy systemi / A. P. Vozhzhov // Finansy Ukrainy. – 2009. – № 3. – С. 56-65.
3. Krasavina L. Tendentsii i perspektivy reform mirovoy valutnoy sistemy / L. N. Krasavina // Vek globalizatsii. – 2011. – № 1 (7). – С. 29-43. [Electronic resource]. – Rezhym dostupu: [http://www.intelros.ru/pdf/Veck%20globalizatsii/2011_1\(7\)/029-043.pdf](http://www.intelros.ru/pdf/Veck%20globalizatsii/2011_1(7)/029-043.pdf).
4. Pifaretty N. Reorganizatsia mizhnarodnoi valutnoi systemy: uroky z Planu Keinsa / Nadia F. Pifaretty // Banky ta bankivski systemy krain svitu, tom 4. – № 1, 2009. – С. 46-54.
5. Smyslov D. Dollar na rubezhe vekov / D. V. Smyslov // Mirovaya ekonomika i mezhdunarodnie otnoshenia. – 2005. – № 6. – С. 14-21.
6. Sharov O. Globalizatsia valutnoi systemy / Oleksandr Sharov // Zhurnal yevropeyskoi ekonomiky. – Tom 6 (№ 4). – 2007. – С. 432-454.
7. Sharov O. Globalizatsia valutnoi systemy / Oleksandr Sharov // Zhurnal yevropeyskoi ekonomiky. – Tom 7 (№1). – 2008. – С. 76-93.
8. Shvayka M. A. Do pytannia pro shliakhy podolannia svitivoi finansovoi kryzy, zaprovadzhennia svitivoi rezervnoi valuty i organizatsii dlia upravlinnia neu mizhnarodnogo banku / M. A. Shvayka // Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy. – 2011. – № 1. – С. 192-200.

9. Barsegian A. G. Perspektivy reformirovaniya mirivoy valutnoy / A. G. Barsegian // Uchenye zapiski Tavricheskogo national'nogo universiteta imeni V. I. Vernadskogo. Seria «Ekonomika i upravlenie». Tom 24 (63). – 2011. – № 1. – С. 20-27.
10. Gabaidulin P., Sokolova Y. Analiz proektov reformirovaniya mirivoy valutnoy sistemy / P. G. Gabaidulin, Y. O. Sokolova // Vestnik Omskogo universiteta. Seria «Ekonomika». – 2009. – № 3. – С. 25-30.
11. Petrov M., Plysetskiy D. Transformatsia global'nykh finansov / Maksim Petrov, Dmitriy Plysetskiy // Mirovaya ekonomika i mezhdunarodnie otnoshenia. – 2010. – № 7. – С. 3-22.
12. Total reserves (includes gold, current US\$). [Electronic resource]. – Rezhym dostupu: <http://data.worldbank.org/indicator/FI.RES.TOTL.CD>
13. Kravchuk N. Geostrategische Divergenzmatrix der globalen Entwicklung / N. Kravchuk // Die Welt in Theorie und Praxis. – Berlin, 2013. – Oktober-Dezember. – S. 34-51.

МИРОВАЯ ВАЛЮТНАЯ СИСТЕМА В ПОИСКАХ ИНВАРИАНТ ГЛОБАЛЬНОЙ ФИНАНСОВОЙ СТАБИЛЬНОСТИ

Луцишин З. О.

Доктор экономических наук, профессор кафедры мирового хозяйства и международных экономических отношений Института международных отношений Киевского национального университета имени Тараса Шевченко.

Кравчук Н. Я.

Кандидат экономических наук, доцент, докторант кафедры международных финансов Тернопольского национального экономического университета.

Аннотация. *Нынешнее развитие миросистемы требует комплексного переосмысления постулатов, механизмов функционирования мировой валютной системы. В эпоху, когда, современная реальность убедительно доводит, что потенциал экономики производства товаров изрядно исчерпан, формируется новый генотип экономического развития, фундамент новой парадигмы дальнейшего развития экономики, поддаются ревизии подходы моделирования экономического развития мирового хозяйства как такие, что не могут полностью учитывать человеческий фактор, политику, поведение и психологию индивида (Р. Лукас, Р. Раджан) – именно ноостичность экономики - вопрос защиты геополитических интересов и их финансовой составляющей, особенно валютной, выходят на первое место. Главным объектом государственного вмешательства в экономические процессы стала сфера денежных отношений, где кейнсианская концепция «управляемых денег» трансформировалась в постулат, согласно которому деньги это определяющее звено рыночной системы, а не только важный фактор развития экономики. При этом, валютный механизм является более действенным в реализации поставленной цели по отношению к глобальной финансовой стабильности.*

Ключевая проблема реформирования мировой валютной системы не в том, валюта какой страны станет резервной, а в том, какие именно критерии (фундаментальные факторы) будут использоваться в качестве экономического инварианта своевременного урегулирования дисбалансов мировой валютной системы.

Ключевые слова: *мировая валютная система; глобальная финансовая нестабильность; валютные инварианты; геофинансовая сфера; валютные асимметрии и дисбалансы; геостратегические векторы; реформирование мировой валютной системы, мировая финансовая архитектура.*